

РЕЦЕНЗІЯ

**професора кафедри медицини, громадського здоров'я та екології
спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України,
кандидата наук з фізичного виховання і спорту,
доцента Маслової Олени Володимирівни
на дисертаційну роботу Ши Шенвеня «Організаційні умови
впровадження екологічних засад сталого розвитку при проведенні
спортивних змагань», представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»**

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних глобальних екологічних викликів концепція сталого розвитку стає визначальною для всіх сфер суспільного життя, включаючи фізичну культуру та спорт. Екологічна трансформація світової спільноти вимагає переосмислення підходів до організації масштабних заходів, які традиційно чинили значний вплив на стан природного середовища. Інтеграція принципів екологічної безпеки у спортивну діяльність перетворюється на стратегічне завдання, що корелює із загальносвітовими цілями збереження довкілля та забезпечення стабільного майбутнього для прийдешніх поколінь.

Проведення спортивних змагань, як правило, супроводжується значним антропогенним тиском на довкілля через інтенсивне споживання природних ресурсів, утворення великих обсягів відходів та підвищене транспортне навантаження. Логістика великих турнірів, енергозабезпечення спортивних об'єктів та поводження з використаними матеріалами під час масових подій часто стають джерелами негативного впливу на екосистеми. Саме тому мінімізація такого впливу є критично важливим аспектом, який вимагає наукового підходу та впровадження новітніх технологій управління ресурсами.

Попри накопичений міжнародний досвід екологізації спортивних подій, у науковій літературі досі відчувається дефіцит системного підходу до управління екологічною складовою в контексті вітчизняної практики. Значна частина наявних досліджень зосереджена на окремих аспектах екологічної

відповідальності, тоді як цілісна модель управління екологічними ризиками у спортивній галузі потребує подальшої теоретичної розробки. Відсутність чітко визначених організаційно-управлінських механізмів обмежує можливості спортивних установ у впровадженні сталих екологічних практик на рівні національних та міжнародних змагань.

Розробка комплексних організаційних умов впровадження екологічних засад є своєчасною та науково обґрунтованою відповіддю на актуальні потреби спортивного менеджменту. Формування такої бази умов дозволить структурувати діяльність організаторів змагань, забезпечити стандартизацію екологічних процедур та підвищити рівень відповідальності всіх стейкхолдерів спортивного процесу. Впровадження науково вивірених інструментів управління екологічними процесами сприятиме не лише зменшенню екологічного сліду, а й покращенню репутаційного капіталу спортивних організацій у сучасному соціальному просторі.

Таким чином, актуальність даного дослідження полягає у необхідності розв'язання суперечності між зростаючими вимогами до екологічності спортивних подій та недостатністю методичного інструментарію для їх практичної реалізації. Вивчення організаційних умов впровадження екологічних засад відкриває нові можливості для модернізації спортивної галузі та її адаптації до вимог сталого розвитку.

Зв'язок роботи з науковими планами та темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.2 «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ держреєстрації 0121U108333). Внесок автора як співвиконавця полягав в обґрунтуванні організаційних умов упровадження екологічних засад сталого розвитку при проведенні спортивних змагань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Достовірність результатів забезпечується використанням комплексу взаємодоповнюючих методів

дослідження: аналізу літературних джерел, соціологічних методів (анкетування, бесіда), методу експертних оцінок, структурно-функціонального аналізу, моделювання та методів математичної статистики. Дослідження базується на репрезентативній вибірці представників спортивної спільноти (спортсмени, тренери, викладачі, організатори), що підтверджує надійність отриманих даних.

Передбачено поступове вирішення наступних завдань:

1. На підставі аналізу наукових досліджень вітчизняних і закордонних авторів узагальнити та систематизувати базові положення впровадження сталого розвитку в систему природоохоронної діяльності під час організації та проведення спортивних змагань.

2. Дослідити міжнародний досвід організації спортивних змагань із урахуванням екологічних принципів сталого розвитку.

3. Визначити основні екологічні чинники, що впливають на організацію сталих спортивних подій.

4. Виявити бар'єри та можливості для впровадження сталих екологічних практик в організацію спортивних змагань.

5. Розробити модель організаційних умов, що забезпечує ефективне впровадження екологічних засад сталого розвитку у процесі підготовки та проведення спортивних змагань.

6. Надати практичні рекомендації для організаторів спортивних змагань щодо реалізації екологічних принципів сталого розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів:

– уперше обґрунтовано та розроблено модель організаційних умов упровадження екологічних засад сталого розвитку під час підготовки та проведення спортивних змагань, яка охоплює стратегічно-нормативний, організаційно-управлінський, інструментально-технологічний, соціально-комунікаційний та моніторингово-оціночний блоки та забезпечує системний підхід до управління екологічною складовою спортивних подій різного рівня;

– дістала подальшого розвитку систематизація бар'єрів і можливостей упровадження екологічних практик у процес організації спортивних змагань, що дозволило виокремити інституційні, економічні, організаційно-управлінські,

інфраструктурні, соціально-культурні та інформаційні чинники, які визначають ефективність екологізації спортивних подій;

– доповнено дані щодо ключових екологічних чинників, що впливають на організацію сталих спортивних подій, зокрема ресурсоспоживання, транспортну мобільність, утворення відходів, використання спортивної інфраструктури, просторові особливості територій проведення та потенційний вплив на локальні екосистеми;

– удосконалено методичні підходи до оцінювання ефективності впровадження екологічних засад у спортивні події через застосування інтегрального показника, що враховує результативність екологічних заходів, ресурсну ефективність та рівень системної інтеграції управлінських рішень;

– набули подальшого розвитку наукові уявлення про роль спорту як інструменту сталого розвитку, зокрема щодо формування екологічної культури учасників спортивного процесу, підвищення соціальної відповідальності організаторів змагань та впровадження екологічно орієнтованих управлінських практик у сфері фізичної культури і спорту;

– розроблено практичні рекомендації для організаторів спортивних змагань різного рівня щодо впровадження екологічних принципів сталого розвитку, які передбачають використання ресурсоефективних технологій, впровадження систем екологічного менеджменту, удосконалення нормативного регулювання, розвиток екологічної освіти та інформаційно-комунікаційної підтримки екологічних ініціатив у спорті.

Особистий внесок здобувача в спільні публікації полягає у постановці наукової проблеми, обґрунтуванні актуальності дослідження, визначенні завдань та методів дослідження, узагальненні теоретичних положень щодо впровадження екологічних засад сталого розвитку у сфері спортивних змагань, проведенні аналізу міжнародного досвіду організації екологічно орієнтованих спортивних подій, зборі, обробці та інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків і практичних рекомендацій, а також підготовці матеріалів до публікації. Внесок співавторів полягає у науковому консультуванні, участі у визначенні концепції дослідження, допомозі в

обговоренні результатів, частковій участі в їх узагальненні та редагуванні матеріалів.

Практична значущість. Результати роботи мають вагоме прикладне значення. Розроблена структурно-функціональна модель та практичні рекомендації можуть бути використані спортивними федераціями, оргкомітетами та закладами спортивної підготовки для підвищення екологічної відповідальності подій. Матеріали дослідження впроваджені в освітній процес НУФВСУ, роботу ДЮСШ «Динамівець» та Національної федерації фехтування України.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та семи додатків. Загальний обсяг роботи – 222 сторінки. Робота містить 11 таблиць і 24 рисунки. Список використаної літератури налічує 188 найменувань.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, показано зв'язок роботи з науковими планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, їх упровадження в практику, зазначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях, наведено інформацію про апробацію роботи та вказано кількість публікацій автора за темою дисертації.

Перший розділ дисертаційної роботи **«Базові положення впровадження екологічних засад сталого розвитку під час організації та проведення спортивних змагань»** присвячено теоретико-методологічному аналізу концептуальних засад сталого розвитку в галузі фізичної культури та спорту. Автор детально розглядає еволюцію поняття «сталий розвиток», адаптуючи його до специфіки спортивних заходів різного рівня. У розділі ґрунтовно проаналізовано світовий досвід екологізації спорту, зокрема вимоги міжнародних спортивних організацій щодо мінімізації впливу великих змагань на навколишнє середовище. Автор справедливо підкреслює, що екологічна складова стає невід'ємним компонентом сучасного спортивного менеджменту, визначаючи стратегію конкурентоспроможності спортивних подій. Особливу

увагу приділено взаємозв'язку між олімпійськими цінностями та екологічною відповідальністю, що створює теоретичне підґрунтя для подальших практичних кроків. Завершуючи розділ, здобувач формулює концептуальну модель інтеграції екологічних стандартів, що слугує методологічним фундаментом для всього подальшого дослідження.

Другий розділ **«Методи та організація дослідження»** зосереджений на методології та організації наукового пошуку, де автор обґрунтовує вибір методів дослідження на основі комплексного підходу, що включає системний аналіз, соціологічні методи та математичне моделювання. Детально описано процедуру відбору експертів та формування вибірки респондентів, що забезпечує високу репрезентативність отриманих даних. Автор чітко розмежує етапи дослідження, починаючи від констатуючого експерименту і закінчуючи розробкою прогностичних моделей. Завдяки такому підходу вдалося ідентифікувати реальний стан обізнаності організаторів спортивних змагань щодо екологічних стандартів. Значну увагу приділено валідації інструментарію, що підвищує достовірність наукових результатів. В цілому, методологічна база виглядає достатньо обґрунтованою та адекватною поставленим завданням.

Третій розділ **«Сучасні підходи до впровадження екологічних принципів у міжнародному спортивному русі»** містить глибокий аналіз міжнародного досвіду та виявлення проблемних аспектів у сфері екологізації спортивних заходів в Україні. Здобувач проводить порівняльний аналіз успішних кейсів проведення екологічно безпечних спортивних подій, виокремлюючи ключові фактори успіху. Автор критично оцінює наявну нормативно-правову базу, вказуючи на її недостатню адаптованість до сучасних європейських екологічних норм у спорті. У роботі детально охарактеризовано бар'єри, що заважають ефективному впровадженню екологічних ініціатив, зокрема брак фінансування та низький рівень екологічної культури серед організаторів. Автор демонструє здатність до системного синтезу проблем, пропонуючи класифікацію головних викликів, які стоять перед сучасною

спортивною індустрією. Матеріал цього розділу підтверджує ґрунтовну аналітичну роботу автора та глибоке розуміння контексту дослідження.

Четвертий розділ **«Екологічна складова організації спортивних змагань: чинники, виклики та шляхи реалізації»** є ядром дисертаційного дослідження, де розроблено авторську модель організаційних умов впровадження екологічних засад. Автор презентує багаторівневу структуру, що включає стратегічно-нормативний, організаційно-управлінський, інструментально-технологічний, соціально-комунікаційний та моніторингово-оціночний блоки; детально описує механізми функціонування кожного блоку, вказуючи на їх взаємозалежність у процесі організації спортивних змагань. Особливої уваги заслуговує запропонований інструментарій для моніторингу, який дозволяє в динаміці оцінювати екологічну результативність змагань. Здобувач демонструє здатність до проєктування системних рішень, які мають не лише теоретичне, а й практичне спрямування. Модель побудована з урахуванням специфіки вітчизняного законодавства та міжнародних стандартів, що робить її універсальною для впровадження.

П'ятий розділ **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** присвячено апробації результатів дослідження та розробці практичних рекомендацій. У цьому розділі автор наводить результати впровадження запропонованої моделі в діяльність спортивних установ, зокрема НУФВСУ та спортивних федерацій. Надано детальний аналіз динаміки екологічних показників до і після впровадження розроблених умов, що підтверджує ефективність авторських рекомендацій. Здобувач обґрунтовує важливість професійної підготовки кадрів спортивної галузі з питань екологічного менеджменту. Практичні поради щодо організації змагань, викладені у формі методичних рекомендацій, мають високий рівень готовності до використання. Загалом, останній розділ узагальнює науковий пошук і доводить, що розроблені організаційні умови є дієвим інструментом для підвищення екологічності спортивних подій в Україні.

Загальні **ВИСНОВКИ** в основному відповідають завданням дисертаційного дослідження. В цілому, зміст дисертації свідчить про достатній

рівень підготовленості дисертантки, володіння методикою дослідження, творчий підхід до обраної проблеми, що й дозволило їй обґрунтувати наукову розробку теми та розв'язати основні дослідницькі завдання.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертації опубліковані у 6 наукових працях, серед яких 4 статті у фахових виданнях України та 1 публікація апробаційного характеру, що повністю відображає зміст дослідження.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ши Шенвеня, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження:

1. У першому розділі автор докладно розглядає концепцію сталого розвитку, проте недостатньо уваги приділено специфіці національних екологічних стандартів України в порівнянні з міжнародними вимогами (наприклад, вимогами Міжнародного олімпійського комітету). Варто було б чіткіше окреслити зону невідповідності між наявними вітчизняними практиками та міжнародними «зеленими» стандартами.

2. В описі методики дослідження зазначається використання анкетування, проте в роботі наведено лише фрагментарні дані результатів. Доцільно було б представити більш розгорнутий аналіз кореляцій між рівнем професійної компетенції організаторів змагань та їхньою мотивацією до впровадження екологічних заходів.

3. Представлений у підрозділі 3.2 аналіз екологічних ініціатив під час проведення Олімпійських ігор, чемпіонатів світу та інших міжнародних спортивних подій є достатньо змістовним та інформативним. Разом з тим його наочність та сприйняття могли б бути покращені шляхом ширшого використання узагальнювальних схем, таблиць і порівняльних характеристик.

4. У підрозділі 3.3 «Екологічна освіта – елемент олімпійської освіти» доцільним було б ширше висвітлити можливості інтеграції запропонованих

підходів у програми підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту та систему післядипломної освіти.

5. У підрозділі 4.1 під час аналізу екологічних чинників, що впливають на організацію спортивних змагань, доцільним було б більш чітко диференціювати особливості їх прояву залежно від масштабу спортивних заходів (місцевих, національних та міжнародних).

6. У підрозділі 4.2, присвяченому аналізу бар'єрів та умов упровадження екологічних практик, доцільним було б подати їх ранжування за рівнем впливу на ефективність екологізації спортивних подій, що дозволило б більш чітко визначити пріоритетні напрями управлінського впливу.

7. Під час обґрунтування інтегрального показника оцінювання ефективності впровадження екологічних засад сталого розвитку доцільним було б навести більше прикладів його практичного використання для спортивних заходів різного масштабу та організаційного рівня.

8. Практичні рекомендації значною мірою адаптовані до діяльності НУФВСУ та окремих федерацій. Потребує додаткового пояснення питання універсальності запропонованих підходів для змагань іншого рівня (наприклад, масового спорту або регіональних шкільних турнірів), де ресурси організаторів суттєво обмежені.

9. У тексті дисертації іноді спостерігається певне дублювання понять «екологічні засади» та «екологічна відповідальність» без їхнього чіткого розмежування, що в певних місцях ускладнює сприйняття авторської позиції.

Разом із тим у порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. Який із блоків вашої моделі (стратегічно-нормативний, організаційно-управлінський, інструментально-технологічний, соціально-комунікаційний або моніторингово-оціночний) ви вважаєте найбільш критичним для успішного впровадження екологічних засад у вітчизняну практику в умовах обмеженого фінансування?

2. Які саме показники інтегрального індексу ефективності, запропонованого вами, є найбільш чутливими до змін в організації змагань і

можуть бути легко виміряні навіть організаторами з мінімальним екологічним досвідом?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Ши Шенвеня на тему «Організаційні умови впровадження екологічних засад сталого розвитку при проведенні спортивних змагань» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор, Ши Шенвень, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання
і спорту, доцент,
професор кафедри медицини,
громадського здоров'я та екології спорту
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Олена МАСЛОВА